

Zavádka na Hanáckém Slovácku

Katalog k putovní výstavě

Věra Colledani

Josef Šuba

Moravské zemské muzeum, Brno 2024

Publikace vznikla ve spolupráci s Regionálním muzeem v Mikulově.

Recenzovaly: prof. PhDr. Martina Pavlicová, CSc.
doc. Mgr. Daniela Stavělová, CSc

Odborná kniha vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Moravské zemské muzeum (DKRVO, MK000094862).

Fotografie na obálce: Zavádka v Kobylí, cca 1970, foto: neznámý autor.
Podsbírka EÚ MZM, inv. č. FA 15 881/2.

Fotografie na str. 2: Zpívání u máje. 1984, Klobouky u Brna, foto: neznámý autor.
Archiv Regionálního muzea v Mikulově, č. C_401_006.

© Text: Věra Colledani, Josef Šuba
© Moravské zemské muzeum, 2024

ISBN: 978-80-7028-605-0

Úvod	6
Hanácké Slovácko	9
Slavnostní lidový oděv – „kroj“	10
Hody	14
Zavádka	17
Současná podoba tance	18
Historické podoby zavádky	20
Zavádkové písně a nápěvy	24
Počet a postavení párů	26
Znaky svěřené pravomoci	29
Další atributy	30
Skládka	33
Nositelé	37
Specifika jednotlivých obcí	43
Archlebov	44
Boleradice	48
Bořetice	53
Brumovice	58
Dražůvky	65
Hustopeče	68
Klobouky u Brna	72
Kobylí	76
Krumvíř	84
Lovčice	89
Moravský Žižkov	92
Morkůvky	96
Němčičky	101
Popice	104
Šakvice	109
Velké Bílovice	112
Velké Pavlovice	119
Vrbice	122
Želetice	127
Zaniklá tradice	133
Závěr	143
Literatura a prameny	146
Summary	149

Úvod

Text tohoto katalogu vznikl z výsledků terénního výzkumu,¹ který autoři realizovali v letech 2020 až 2023 s cílem nominovat obřadní tanec zavádka na Seznam nemateriálních statků Jihomoravského kraje² a následně i na Seznam nemateriálních statků České republiky.³ Díky podrobnému průzkumu se podařilo, kromě uskutečněných nominací, shromáždit ucelené informace o projevech kultury lokálního společenství, které se orientuje na udržování etnokulturních tradic a jejich veřejnou prezentaci.⁴ Vzhledem k počtu oslovených subjektů byla jako počáteční zvolena metoda kvantitativního výzkumu. V tomto konkrétním případě se jednalo o sběr informací pomocí zaslaných dotazníků. Nejprve bylo totiž nutné přesně vymezit hranice Hanáckého Slovácka, které probíhalo prostřednictvím oslovení všech potenciálních obcí,⁵ a získat vstupní informace pro přípravu dlouhodobého výzkumu v terénu.⁶ Na základě studia dostupné literatury i osobních zkušeností autorů byl vypracován dotazník s uzavřenými typy otázek, který přesně definoval sledované jevy:

1. zda je v dotazované obci závadkou myšlen obřadní kráčivý (chodivý) tanec ve volném tempu a $\frac{3}{4}$ taktu;
2. zda se praktikuje zavádění do tance stárek řádně zvolenými stárky (viz Hody);
3. zda se tančí střídavě za doprovodu dechové hudby a zpěvu mužského sboru;
4. zda stárci i stárky mají obřadní oděv, stárci používají rekvizity;
5. zda je zavádka slavnostním vyvrcholením hodů;
6. zda se tančí na vyhrazeném, slavnostně vyzdobeném prostoru pod májí.

I přes relativně velkou návratnost dotazníků (68 %), bylo později přistoupeno k doplňujícím osobním nebo telefonickým kontaktům. Při přípravě výzkumu, kromě již výše zmíněné dostupné literatury, písemných a ikonografických pramenů i výzkumných zpráv Evy Večerkové⁷ a Zdenky Jelínkové,⁸ byly využity také sociální sítě,⁹ webové stránky obcí i publikace a periodika, jejichž vydavateli jsou obce a nejrůznější sdružení, stejně jako bakalářské a magisterské práce, dobový tisk, AV dokumenty nebo YouTube kanál.

Z výsledků dotazníků, osobních kontaktů výzkumníků i z prvotního oslovení obecních úřadů vznikl seznam respondentů, jenž zahrnoval pamětníky, vedoucí folklorních souborů, provozovatele obecních muzeí, organizátory hodů nebo zástupce krojované chasy (viz kapitola Zavádka). V roce 2021 byl zahájen kvalitativní výzkum probíhající dále v letech 2022 a 2023. Důvodem délky výzkumu bylo nejenom množství obcí, ale také kumulace hodovních termínů do letních měsíců (květen–srpen), stejně jako fakt, že se hody odehrávají na

---

více místech současně. Vzhledem k dobrým znalostem zkoumaného terénu se v rámci emického¹⁰ pohledu autoři soustředili na koncepty vytvořené přímými aktéry používajícími „lidovou“ terminologii. Výsledky zúčastněného otevřeného pozorování byly konfrontovány se závěry předešlých výzkumů. V další fázi přistoupili autoři k polostrukturovaným rozhovorům, které probíhaly především v autentickém prostředí samotné sledované události, kdy respondenti, po zodpovězení základních otázek vycházejících z dotazníkového šetření, doplňovali vlastním pozorováním aktuální průběh a srovnávali jej se stavem v letech minulých. Jejich písemně zaznamenané zcela subjektivní výpovědi byly ověřovány, srovnávány a úryvky později také zahrnuty do tohoto katalogu.

---

¹ Výzkum zahájilo Regionální pracoviště pro tradiční lidovou kulturu Jihomoravského kraje v roce 2020 (do konce 2021), v roce 2021 (dosud) se do výzkumu zapojilo Regionální muzeum v Mikulově a od roku 2022 (dosud) přešel pod Etnografický ústav Moravského zemského muzea v Brně.

² Seznam vznikl na základě Konceptce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice. Obsahuje 12 položek regionálně významných projevů tradiční lidové kultury, mezi které patří např. slovácký verbuňk, technologie modrotisku nebo jízda králů ve Skoronicích.

³ Na Seznam nemateriálních statků České republiky byla závádka zapsána 15. 12. 2023 pod číslem 32/2023.

⁴ TONCROVÁ, Marta – UHLÍKOVÁ, Lucie. 2014. Terénní výzkum etnokrutních tradic. Metodologická příručka. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 80 s.

⁵ Na základě porovnávání historických i novodobých map, současných webových portálů, článků a tiskových zpráv bylo osloveno 46 obcí.

⁶ První oslovení proběhlo na počátku dubna 2020, druhá výzva se realizovala ve druhé polovině měsíce května. V roce 2020 zasáhla do průběhu hodů pandemie Covid-19.

⁷ Eva Večerková, emeritní vedoucí Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně. Výsledky jejího průzkumu byly publikovány. Viz: VEČERKOVÁ, Eva. 2023. *Posvícení a hody v Čechách a na Moravě*, s. 288.

⁸ Zdenka Jelínková, pracovnice Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Brně. Nejrozsáhlejší výzkumy závadky jakožto obřadního tance prováděla na přelomu 70. a 80. let 20. století. Výsledky jejího mapování byly publikovány v knihách *Závádka a skočná I. a II.*, kterou vydalo tehdejší Okresní kulturní středisko v Břeclavi.

⁹ Pracovalo se především s Facebookem a Instagramem. Velmi často se sledovaly založené „Události“, kde chasy popisovaly přípravu i průběh hodů. Fotografie z akcí pak ukládaly na rajce.idnes.cz, OneDrive, I-Cloud, Flickr apod.

¹⁰ Autorka Věra Colledani pochází z autentického prostředí, její osobní zkušenosti dovozovaly pohled zevnitř ve velké části zkoumaných skupin.

*Před zavádkou. 1946, Krumvíř, foto: Karel Svoboda.
Sbírka fotografií Spolku pro muzeum.*

*Turecký šátek uvázaný na záušnice. 2022, Kobylí, foto: Věra Colledani.
Soukromá sbírka autorky.*

*Turecký šátek uvázaný na rožky, výřez fotografie. 2023, Kraj beze stínu,
foto: Miloš Karas. Etnografický ústav MZM.*

Specifickou skupinu mezi výše zmíněnými obcemi představují lokality sousedící se subregionem Hanácké Slovácko, které před druhou světovou válkou obývalo převážně německy mluvící obyvatelstvo. Konkrétně se jedná o obec Popice a město Hustopeče. Obě novoosídlené lokality procházely procesem utváření regionální identity, který byl po roce 2000 charakterizován mimo jiné i příklonem k sousednímu regionu Hanácké Slovácko. Např. v Popicích se díky aktivitě místní mládeže, sdružené v popické chasy, objevily na hodech hanáckoslovácké kroje a v roce 2012 se zde začala tančit i zavádka. Obdobný proces dříve proběhl i v Hustopečích, přičemž zdejší chasa tu popickou výrazně podporovala.

V letech 2021–2023 nebyla zavádka zaznamenána v těchto obcích Hanáckého Slovácka:³² Bohumilice, Borkovany, Bošovice, Čejkovice, Diváky, Horní Bojanovice, Kašnice, Křepice, Lovčičky, Násedlovice, Nechvalín, Nenkovice, Nikolčice, Ostrovánky, Podivín, Rakvice, Starovice, Šitbořice, Uhřice, Velké Hostěrádky, Věteřov, Zaječí, Žarošice, Ždánice.

Současná podoba tance

Jaroslav Kovařík, Petr Hudeček: Krajem zavádky (1987)

Hlavním dnem hodů je pondělí, kdy je na pořadu zavádka, někde (Dambořice, Diváky) také skládka. Za zpěvu chasy nebo mužáků a za doprovodu muziky tancují stárci a stárky obřadní tanec, který je v některých obcích spojen s vybíráním poplatku od stárek, které si s tím vykupují zábavy na celý rok.³⁴

V průběhu celého tance stojí stárek a stárka proti sobě čelem a ve většině obcí se drží za pravou ruku (výjimkou jsou Želetice, kdy pár drží pouze konce fedra³³).

V kapitole knihy Zavádka a skočná I. uvedla Z. Jelínková přesný popis zavádkových kroků z Krumvíře, který je i v dnešní době stále platný:

1. takt

- a) stoj výkročný pravou nohou vpřed se čtvrtobratem vpravo, levá noha je vzadu na špičce
- b) přísunem levé výpon spojný
- c) pokles zpět na paty (stoj spojný, nohy na celých chodidlech)

2. takt

- a) půlobrat vlevo, stoj výkročný levou nohou vpřed, pravá vzadu na špičce
- b) přísunem pravé výpon spojný
- c) dopad zpět na paty

*Zvaní na hody se šuleřkou a jučačkou.
2010, Krumvíř, foto: Věra Colledani.
Soukromá sbírka autorky.*

Specifika jednotlivých obcí

Popis průběhu zavádky v jednotlivých obcích vychází z terénních výzkumů, realizovaných v letech 2020–2023. Podrobnější informace k jednotlivým aspektům obřadního tance jsou popsány v předchozích kapitolách.

*Zavádka. 2022, Boleradice,
foto: Josef Šuba.
Soukromá sbírka autora.*

*Krušpánek s mašličkou při sólu. 2019, Archlebov, foto: Stanislav Prokop.
Fotoarchiv OÚ Archlebov.*

Archlebov

(severní Hanácké Slovácko, okres Hodonín, hody se konají v první polovině měsíce srpna, zavádka se tančí i v oba hodovní dny)

Při samotné zavádce⁶⁴ nejdříve přichází mužský sbor na stanoviště naproti pódiu určeného pro dechovou hudbu. Stárkovské páry nastoupí proti sobě v řazení hoši na jedné straně – dívky na straně druhé. Tím uzavírají pomyslný obdélník. Stárci drží fedro, jehož dlouhé hobliny jsou převázány asi ve vzdálenostech 15–20 cm barevnou stužkou. Zavádka začíná mužáky zpívanou písní s vlastními texty na nápěv *Enom ty mně má panenka pověz*, kdy zavádkovým krokem vykročí první stárek. Přijde před stárku, ukloní se, dívka úklon opakuje, chytí se za ruce a pokračují spolu okolo parketu. Mužáci zpívají píseň bez střídání s dechovou hudbou. Texty si píší stárci sami s tím, že jedna sloka popisuje stárka, druhá se věnuje stárce. Po ukončení zpěvu stojí stárkovské páry vedle sebe pod pódiem a dechová hudba začíná hrát polku. Skládka se v Archlebově nepraktikuje, ani symbolická – tak, jak ji známe třeba z Krumvíře. První stárek drží v průběhu zavádky feruli, na přední straně vesty (kordule) má připevněné dlouhé malované pentle. Korálky pošíty klobouk zdobí rozmarýn. Stárka mívá tmavý turecký šátek uvázaný na rožky, věnce se nenosí. Jsou oblečeny v sukních, v tzv. „plyškách“, což je samet s nízkým vlasem, který umožňoval zdobení tlačnými vzory. Látka na tyto tmavě červené sukne se v Česku nevyrábí, pokud je sukne již v nevyhovujícím stavu, nahrazuje se běžně dostupným červeným sametem.

Eva Večerková ve zprávě z výzkumu uvedla na základě vyprávění Františky Poláčkové⁶⁵, že se zavádka obnovovala na popud Milady Bimkové⁶⁶ a stařenky Strmiskové v 70. letech 20. století z důvodu účasti archlebovské chasy na Slováckém roku v Kyjově.